

A magyar társasági jogi fejlődés főbb állomásainak, különös tekintettel a személyegyesítő társaságok alapformájának¹, a polgári jogi társaság szabályozás változásainak és az azokat befolyásoló tényezőknek a felvázolására vállalkozunk. Ennek két szélső pólusa: a kodifikációs kísérletek időszaka és a jelenkor kodifikációs kísérletei, amellyel kapcsolatban megfogalmazzuk álláspontunkat.

1. Az Magánjogi Törvényjavaslat és azt megelőző I. és II. Tervezet időszaka

„A magánjogi társaság személyeknek egyesülése. A személyegyesülés azonban - már csak az *ember társas természete* miatt is² – igen tág kategória. Politikai és társadalmi téren is állandó jelenség”. Kuncz Ödön megjegyzi, hogy amikor „társaságról” van szó, ezen csakis a magáncélra létesült személyegyesületekre gondolhatunk.³

A magánjogi társaságok nagy fontosságára hívja fel a figyelmünket König Vilmos. A kereskedelmi társaságok ugyanis nem felelnek meg a forgalom összes követelményének, ezért a magánjogi társaság „*mint kiegészítő és pótló intézmény nagy figyelmet érdemel*”.⁴

A polgári jogi társaságot szabályozó joganyagok alapvető különbsége a társasági vagyoni megkötöttségének eltérőségére vezethető vissza. Nem mindig a letisztult mintaelveket látjuk, hanem sokszor az eltérő rendszerek elemei keverednek, mégis emellett erősebben körvonalazódik valamely elv.⁵

Az Mtj. megszületését megelőző hosszú folyamat során⁶ több mű is a vizsgálat tárgyává tette a társaságokról szóló rendelkezéseket. Az I. és II. Tervezetet érintő kritika és kapcsolódó javaslatok megfogalmazására több szerző is tollat ragadott.⁷

¹ A társasági jognak dogmatikailag három alapformációja létezik: a polgári jogi társaság, az egyesület és a részvénytársaság. Sárközy, Tamás: *A magyar társasági jog Európában. A társasági és konszernjog alapjai*, Budapest, HVG-Orac (2001) 395. o.

² Az idézett szerző utal Montesquieu-re: Le désir de vivre en société est une quatrième loi naturelle.

³ Kuncz Ödön: Kötelmek személy- és vagyonkapcsolatokból, in: *Magyar Magánjog IV.* (szerk.: Szladits Károly) *Kötelmi jog különös része*, 8. fejezet (1942) 709. o.

⁴ König Vilmos: *A magánjogi társaság*, in: *Kereskedelmi jog 1929/1.* 32-34. o.

⁵ Szabó Csilla: *Polgári jogi társaság*, in: *A Polgári Jogi Tudományos diákkör évkönyve 2002-2003.* tanév – Budapest: ELTE ÁJK (2004) 171. o.

⁶ A társadalmi- gazdasági viszonyoknak megfelelően a szerződési jog Magyarországon a XIX. század közepéig fejletlen volt. A század utolsó harmadában a kapitalista fejlődés nagymérvű kibontakozásának hatására a szerződések joga is gyors fejlődésnek indult. A fejlődés két vonalon indult meg: a kereskedelmi jogban és a magánjogban. 1875-ben a német mintára készült Kereskedelmi Törvény szabályozta a kereskedelmi jellegű szerződéseket. A Kereskedelmi törvény mellett figyelmet érdemelt a kereskedelmi jogban a Váltótörvény (1876. évi 27. törvénycikk) és a Csődtörvény (1881. évi 17. törvénycikk). A magánjogban az osztrák, majd később túlnyomórészt német hatásokat felszívó, a jogtudomány és a Polgári Törvénykönyvet előkészítő munkálatok eredményeit is felhasználó bírósági gyakorlat fejlesztette a magánjogot, bőven merítve a Kereskedelmi Törvénykönyvből is. Lásd: Eörsi Gyula: *Kötelmi jog általános rész*, Budapest: Tankönyvkiadó (1983) 32. o.

Az egységes, kódexbe foglalandó magyar magánjog iránti igényt 1791-ben már törvény írta elő. A tulajdoni rend átalakítására vezető eredmények egyes törvényekben időközben testet öltöttek. (1825, 1836, 1844) 1848: XV. törvénycikkben ismét törvényszintű norma szolt a magánjogi törvény megalkotásának szükségességéről. Egy újfajta kodifikációs irányzat került előtérbe a 80-as évek második felétől kezdve és 1895-ben megalakult egy állandó bizottság, amely 1900-ra elkészítette az első magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetét. Csizmadia Andor – Kovács Kálmán – Asztalos László: *Magyar állam-és jogtörténet*, 5. kiadás, Budapest, Tankönyvkiadó (1991) 398. o. A Polgári Törvénykönyv I. szövegváltozata öt-kötetes indoklással jelent meg, és nyilvánvalóan magán viselte az akkor friss BGB, és részben a svájci jog hatását. Ez azonban nem lett jogforrás, akárcsak a II. (1913), III. (1914) és IV. (1916) szövegváltozata sem. A „Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének” első szövegváltozata – sem szerkezetében, sem tartalmában – még nem volt

A társasági jogi rendszerben két elv csatáját láthajuk, amely koronként és jogonként, hol az egyik, hol a másik uralkodása alatt áll. Ezek a római jogi és a germán jogfejlődés, „*amelyet már a K.T. is akceptált*”.⁸ A tagok kötelmi jogi kapcsolatán alapuló társulást *societas*-t - már a római jog is ismerte.⁹ A nemzeti jogok is innen eredeztetik gyökereiket. A Tervezet I. szövege kifejezetten a germán jogot részesítette előnyben, de a Tervezet második szövege a római jogot fogadta el a társaság jogi szervezése alapjául.¹⁰ Vadász Lajos például már szakít az 1900- as Tervezettel, és a társaság fogalmát nem a germán eredetű *Gesamthand*-ból („jogi együttes közösségből”)¹¹ vezeti le.¹² Ebben a folyamatban megjelentek tiszta kötelmi viszonyok mellett – a társaság részére leköötött vagyon tekintetében – dologi elemek is. A gazdaság fejlődése során fokozatosan alakultak ki a régi *societas*-t, az üzletszerű működés intenzitásában és az önálló jogalanyiságot is inkorporáló szervezettségben, meghaladó társaságok. Ezek jogi szabályozása a XIX. század folyamán kristályosodott ki.¹³ Ettől kezdve lehet határozott különbséget tenni¹⁴:

— *polgári jogi (korábbi nevén: magánjogi) társaság és*

— *a gazdasági (kereskedelmi) társaságok között.*

egységes mű, mégis igen nagy hatással volt a gyakorlatra és az elméletre egyaránt. A tudományos világ részvétele a résztervezetek elkészítésében, majd azok megvitatásában, jelentősen megélénkítette és bizonyos fokig önállóvá tette a magyar magánjogtudományt. Az V. szövegváltozat „Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Törvényjavaslata” elnevezéssel került a képviselőház elé 1928. március 1-jén. (A korhű rövidítés: *MMT.*, ezzel azonos kifejezést takar az *Mtj.* rövidítés is.) A Magánjogi Törvényjavaslatot a felsőház nem fogadta el, ennek ellenére az 1959. évi IV. törvény elfogadásáig írott szokásjogként funkcionált. [Bíró – Lenkovics: *Általános tanok*, 3. kiadás (1998) 43. o.] Lásd még: Balogh Judit: *A magyar magánjogi kodifikáció gondolata és az 1848-as jogi forradalom* in: Horváth Attila (szerk.): *Forradalom vagy reform?* Tanulmányok az 1848/49-es szabadságharc állam- és jogfejlődéséről, Budapest (1999) 148-160. o., Balogh Judit: *Magyar magánjogi kodifikációs törekvések a Jogtudományi Közlöny hasábjain 1866-1900* in: Sály Pál – Szabó Béla (szerk.): „*Dum spiro doceo*” Huszti Vilmos Emlékkönyv Miskolc (2000) 239-264. o

⁷ Lásd: Szladits Károly: *Hetven év magánjogi irodalma. A magyar magánjog bibliográfiája 1861-1930.* (szerk.: Ujlaki Miklós) – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1930) XII. fejezet: Társaság, 456-457. o., például: Kiss Mór: „*Társasági szerződés*” címszó, Magyar Jogi Lexikon (1907), König: *A magánjogi társaság* 32-34. o., Kuncz in Szladits *Magyar Magánjog* 719-742. o., Vadász Lajos: *Magánjogunk Zsebkönyve* (1933) 582-589. o., Kuncz: *Társaság* 242-247. o., Meszlény Artur: *Társaság*, Magyar jogászegyleti értekezések (Új folyam) IX. kötet (58-62. füzetek) 1914. március-július, Budapest, Franklin-társulat bizománya (1914) III. Rész Kötelmi jog, II. kötet, 20. 247-253. o., Nitsche Győző: *Társaság*, Magyar jogászegyleti értekezések (Új folyam) IX. kötet (58-62. füzetek) 1914. március-július, Budapest, Franklin-társulat bizománya (1914) III. Rész Kötelmi jog, II. kötet, 18. 230-241. o., Sebess: *Észrevételek a II. tervezet szövegére*, Jogállam (1913) „*Társaság*” 545-548. o., Vadász Lajos: *Magánjogunk Zsebkönyve*, Budapest (1933) 157. §. *Társaság*, 582-589. o., Doroghy Ervin: *Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének a társaságról szóló fejezete*, Jogtudományi Közlöny 1929/2. 11-13. o., Nitsche Győző: *Társaság. Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének XIII. cím második fejezetéhez*, Jogtudományi Közlöny 1913/41. 352-354. o., Kuncz Ödön: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv II. Tervezetének a társasági jogot szabályozó 1418. és 1440. §-aira*, Jogtudományi Közlöny 1913/38. 319-321. o.

⁸ Nitsche: *Társaság* 230. o.

⁹ Sándor István: *A társasági jog római jogi gyökerei*, Gazdaság és Jog 2002/5. 3-6. o.

¹⁰ Nitsche: *Társaság* 230. o. Ezt az álláspontot a CCII. sz. elvi határozat is fenntartotta, addig a 78. sz. határozat a római jog álláspontját tette magáévá.

A német polgári törvénykönyvnél (*BGB*) fordított volt a két elv elfogadása: Az első tervezet tisztán a római jog álláspontján állt, de a bizottsági tárgyalások során mégis a „*gesammte Hand*” jogelvét, azaz az együttes közösség alkalmazását mondták ki.

¹¹ A *Gesamthand* lényegének magyar nyelvű kifejtését lásd: Antal Gergely: *A polgári jogi társaság alapkérdései a német és a magyar jogban*, Magyar Jog 1998/2. 93-98. o.

¹² Vadász: *Magánjogunk Zsebkönyve* 583. o.

¹³ Magyarországon az 1875. évi XXXVII. Kereskedelmi Törvényben.

¹⁴ Salamonné Solymos Ibolya: *Egy deregulációs szabály margójára, azaz valóban nincs szükség a gazdasági életben üzletszerűen tevékenykedő polgári társaságra?* Magyar Jog 1990/9. 724. o.

A különbség a kétféle társaság között nem elvi, hanem fokozatbeli.

A magánjogi társaság a tagok közös cél érdekében egymással szemben kölcsönösen vállalt kötelmi jogi kötelezettsége volt, amelynek elengedhetetlen eleme a közös célra rendelt vagyon, a gazdasági tevékenységből származó nyereségben és veszteségben való osztozás, a rendezett ügyvitel és képviselő. A harmadik személyekkel szemben keletkező jogviszonyok alanya nem a társaság, maguk a tagok szereznek jogokat vagy vállalnak kötelezettségeket. A tagok pusztán kötelmi jogi kapcsolata ugyanis nem teszi közösségüket jogképessé. A jogképesség, mint a legfőbb megkülönböztető jellemző, a kereskedelmi társaságnál adott. Ebből kifolyólag a kereskedelmi társaság tagjai viszonylatában és harmadik személlyel szemben is önálló jogalanyként léphet fel. A jogképességgel való rendelkezés azonban nem jelenti egyben a jogi személyiséget is.¹⁵ Ennek elméleti fejtegetésével számos tudományos mű foglalkozik. Kuncz Ödön nem tartotta gyakorlati szempontból kardinálisnak a jogképesség – jogi személyiség problémáját, és minden kereskedelmi társaságot jogi személynek mondott ki.¹⁶

Nitsche Győző nem ért egyet azzal, hogy az I. Tervezet után a II. Tervezetben a bizottság a római jogi állásponthoz tért vissza. A bizottság abból a gyakorlati tendenciából indult ki, hogy az összes kereskedelmi társaságnak (így a közkereseti és a betéti társaságnak) a jogi személyisége ellentmondás nélkül „elismerésre talál.”¹⁷

A 78. számú határozat kimondja, hogy az I. Tervezet álláspontjának védelmére „csak gyakorlati szempontot lehet felhozni”. Nitsche felhívja a figyelmet, hogy a gyakorlati szempontok sem elhanyagolhatók, de itt nem csupán ezek az érvek szólnak a római jogi *societas* „elejtése” mellett.¹⁸

Egy kúriai döntés világosan kimondta: „Az olyan társaságtól, amely a szabályos szervezet mellett a megengedett célra szolgáló vagyonnal bír és külön képviselő alatt áll, a jogképesség nem tagadható meg.”¹⁹

¹⁵ Lásd még: Kovács László: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar Jog 1991/1. 9. o. A cikk írója többek között elemzi azt a kérdést, hogy különbséget jelent-e a jogi személyiség az egyes társaságok jogképessége szempontjából, és van-e elvi különbség a jogi személy és nem jogi személy társaságok között.

¹⁶ Kuncz Ödön: *Magyar kereskedelmi és váltójog vázlata*, Budapest (1928) s. p.

¹⁷ Nitsche: *Társaság* 231. o. Nitsche az is kifejti, hogy ez a megállapítás tévedésen alapszik, és egy-két francia író és Nagy Ferencen kívül a gyakorlat és a jogtudomány sem támogatja ezt az álláspontot. A jogi személyiség elismerését már Thöl is feladta. [Heinrich Thöl a göttingeni egyetem jogi karán a kereskedelmi jogász (1807-1884), akinek háromkötetes kereskedelmi jogi tankönyve a kereskedelmi jogot a római jog fogalomrendszerét alapul véve mutatja be. Lásd: Hamza Gábor: *Szászy-Schwarz Gusztáv és az európai magánjogtudomány*, Magyar Tudomány, 2001/12. 11. o.]

Kritika alá veti a bizottság határozatának indoklását. Érvelése szerint „A jogi személy is anyagi egység, amely kell, hogy tagjaitól független léttel bírjon, amelybe a tagok be- és kilépése, változása számot nem tesz. Ezzel szemben a társaság tagjaitól független léttel nem bír, mindenkor csak a szerződéses kötelékben álló tagok összességét képviseli; pusztán alakja és megjelenési formája a társak összességének, különálló vagyis anyagi existenciája nincsen, jogok és kötelezések alanya csak alakilag lesz, anyagilag a jog és kötelezés a társak összességét illeti.”

¹⁸ Nitsche: *Társaság* 236. o. „Tévedés ugyanis, hogy a római jog egyszerű, világos konzekvenciáiban könnyen áttekinthető szabályozást tesz lehetségessé. Éppen a római jog társasága az, amely sem nem egyszerű, sem nem világos jogszabály jogszabályokon épül fel, sőt ellenkezőleg az az ellentmondás, amely a társak egymásközi és a társaknak harmadikkal szemben fennálló viszonylatában okvetlenül felmerül, a jogi rendezést nehézkessé és komplikálttá teszi. A teória és a gyakorlat tehát együtt szól a római *societas* elejtése mellett és a társaságnak a modern jogelvek alapján való rendezését ajánlja.”

¹⁹ C. 23/1895. Lásd még ehhez a 6003/1916. PHT. 517. Grill XVII. 556. MD. XI. 109. szerint: „Haszonbérleti jog gyakorlására magánjogi társaságnak nincs önálló jogi személyisége. – Az egyes társaknak a társaság közös gazdaságába befektetett vagyona az illető társ magánhitelezője által kielégítési alapul igénybe vehető.”

Meszlény a II. Tervezethez fűzött kritikájában megjegyzi: „*Fájdalmasan nélkülözzük a társasági szervezet szabályait, a társaság alkotmányát.*” Majd megjegyzi, hogy bár a „*társaság a 'kölcsonös' szervezkedések*” sorában hasonlóan olyan hézagpótló, általános szervezkedési forma, mint az „*egyoldalú*” szervezetek” között a megbízás. Majd, minősítve a Tervezetet folytatja: „*a T. számára ez a szervezet nem létezik, csak a pénzkérdés létezik.*”²⁰

Imponáló Meszlénynek az intézkedésekhez szükséges valamennyi tag megegyezésének szükséges szabály kritikai megközelítése, amely a kitétel túlzására szemléletesen mutat rá.²¹ A „*gazdasági célú*” társaság kifejezést sem tartja szerencsésnek, hiszen ez alatt „*a magyar mást ért, mezőgazdaságra gondol*” Javaslatában megfogalmazza, hogy „*a nyereszkes cél, a hasznoszerzés célja a döntő. Itt helyénvaló az 'üzleti' haszon kifejezés.*”²²

A magánjogi társaság jogviszonyait az MMT.²³ 1660-1691. §§-ai szabályozzák.²⁴ A Javaslat a magánjogi társaság fogalmát a következőképpen adja meg:

„*Társasági szerződéssel a szerződő felek – társaság tagjai – egymás irányában arra kötelezik magukat, hogy a meghatározott közös cél megvalósításában szerződésszerűen, különösen a kikötött hozzájárulás szolgáltatásával közreműködnek.*”

A hozzájárulás nemcsak vagyontárgyak átruházásában (betétben), hanem egyéb szolgáltatásokban, különösen szolgálatokban állhat.”²⁵

A magánjogi társaságot kétoldalú kötelmi szerződésnek tekintették, amely szóban és közvetett akaratnyilvánítással is létrejöhet.²⁶

Szladits Károly a testület és a magánjogi társaság megkülönböztetése kapcsán jól kiemeli a társaság fogalmi elemeinek lényegét. Megállapítja, hogy a magánjogi társaság nem jogi személy, lényegileg „*csak intern (kötelmi) viszony a társaság tagjai között*”, a társaság vagyona nem önálló vagyon, hanem az egyes tagok vagyonának kiegészítő része (alvagyon).

A mai német felfogásra és rendszerezésre²⁷ ismerhetünk rá Szladits írásában, amikor több ember „*közös*” vagyona egyrészt egy közös célra egyesült, másrészt alvagyonként „*a részesek általános vagyonához tartoznak.*” Az ilyen közös vagyon a következő jellegű lehet:²⁸

²⁰ Meszlény Artur megjegyzése a II. tervezet 1408. §-hoz. Lásd Meszlény: *Társaság* 247. o.

²¹ „*Túlnak tartom azt a szabályt, hogy minden intézkedéshez valamennyi tag megegyezése szükséges. Az első esetben, amikor az a tétel akár az ellenkező társa nyilvánvaló bosszantási szándéka, akár az intézkedés csekély jelentősége miatt kényelmetlenné válnék, a bíró fiktív akarategyezés megállapításával túltenné magát rajta. E célra azonban nem kell törvényszabály; ezt megteheti a bíró törvény nélkül is. Ha a legutolsó kereskedősegédnek van »vélelmezett« hatásköre: a társaság tagjának is van, csak hogy az a társaság szervezetében van meghatározva, amelyet a társasági szerződés foglal magában. Erre nézve a törvény semmi direktívát nem adhat, mert minden direktíva csak feszélyező lehet.*” Meszlény Artur megjegyzése a II. tervezet 1411. §-hoz. Lásd: Meszlény: *Társaság* 249. o.

²² Meszlény Artur megjegyzése a II. tervezet 1440. §-hoz. (Meszlény: *Társaság* 252. p. Vö.: II. Tervezet 1299. §-val, ahol a „gazdaságban” kifejezés más jelentéstartalmat hordoz.

²³ Térffy Gyula – Térffy Béla (szerk.): *Magyarország Magánjogi Törvénykönyv (Törvényjavaslat). Igazságügyi zsebdöntvénytár. Hatályban levő igazságügyi törvények és rendeletek gyűjteménye egységes szerkezetben, kiegészítve a m. Kuria elvi jelentőségű határozataival*, 6. kiadás, Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1948) szerkesztői megjegyzés: „*E törvényjavaslatot az akkori igazságügyi miniszter 1928. évi március hó 1 napján 500 sz. a. terjesztette az országgyűlés képviselőháza elé. Vö. Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének törvényhozási tárgyalásáról szóló 1931: XXII. t.c.*”).

²⁴ Lásd: Szladits Károly – Fürst László – Ujlaki Miklós: *Kötelmi jog III. kötet*, in: *Magyar törvények Grill-féle kiadása* (Grill döntvénytár) – Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1934) „I. Javaslat 1660—1691. §§”: 162-191. o. és „II. Élő jog”: 171-188. o.

²⁵ A Javaslat 1660. §-a szerint. Szladits – Fürst – Ujlaki: *Kötelmi jog III. kötet* (1934) 162. o.

²⁶ Almási Antal: *Kötelmi jog II.* in: *Magyar törvények Grill-féle kiadása* (Grill döntvénytár), (szerk.: Szende Péter Pál), Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1929) 911. o.

- pusztán kötelmi jogközösség (ebben az esetben kötelmi igénye lehet a másik vagyonában való részesedésre)
- hányados dologi közösség (tulajdonközösség, amelyben a közös vagyontárgyak eszmei hányadrészek szerint megosztott)
- osztatlan vagy „együttes dologi közösség” (a közös vagyontárgyak „a maguk egészében közösen a részesek között... a részeset nem illeti meg külön hányados jog... osztatlan közösségben való illetményéről, mint egészről rendelkezik.”)

Ezekben az esetekben a közös vagyon *önállóan vagyon*, azaz a magánjogi forgalomban nem szerepel jogalanyként.²⁹

A II. világháborút megelőző időben, a német jogban is kétoldalú szerződésnek tekintették a polgári jogi társaságot.³⁰ Ennek a felfogásnak a megváltozásával a német szakirodalomban is csak a II. világháború után találkozhatunk.³¹

A II. tervezetnek néhány pontját aggályosnak tartja Kuncz is. Kifejti, hogy az 1440. § rendelkezése, a dologi megkötöttség ellentételezéseként a publicitás mellett a gazdasági cél meglétét is megköveteli és mindemellett elővárja a magánjogi társaságtól, „*hogy az ezzel élni akaró magánjogi társaság alá vesse magát mindazoknak a jogszabályoknak, kogens rendszabályoknak, amiket a K.T., a kereskedelmi forgalom követelményeit, a kereskedelemmel foglalkozó szakképzett egyének képességeit méltatva figyelemre, megállapított.*”³² A dologi megkötöttség biztosítása érdekében a kkt.-re és a bt.-re vonatkozó kereskedelmi jogi szabályok alkalmazását írta volna elő. Ennek folyományaként a magánjogi társaságot a dologi megkötöttség előnyében részesíti, és emellé kötelezné például a cégbejegyzésre.

Nitsche szerint a dologi lekötöttségre vonatkozóan a magánjogi társaságoknál a „*stringens okok*” ugyanúgy fennállnak, mint a kereskedelmi társaságoknál, sőt azt a megállapítást is megteszi, hogy ez a dologi megkötöttség a magánjogi társaságnál kevésbé veszélyes, mint a kereskedelmi társaságoknál. Fontosnak tartja a magánjogi erők összefogását is, sőt „*tekintettel arra, hogy rendszerint kisebb erőkkel állunk szemben, még fontosabb. Gazdasági téren az erő matematikai növésevel a hatás geometriai arányban emelkedik.*”³³

Később végül Kt.³⁴ csak azokra a jogviszonyokra nyert alkalmazást, melyek a kereskedelmi jog körébe tartoznak.³⁵ „*A tisztán közös gazdálkodás céljából alakult*

²⁷ Szikora Veronika: *A német társasági jog alapvető kérdései*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó (2006) 78-97. o.

²⁸ Szladits Károly: *A jogi személy, mint jogalany*, in: Magyar Magánjog (szerk.: Szladits Károly) Kötelmi jog különös része, 85. § Magánjogi jogi személyek, Budapest, Grill (1942) 572-573. o.

²⁹ A római jogi osztatlan, együttes nem ismerte, ez „*germánjogi alakulat (Gemeinschaft zur gesammten Hand, condominium iuris germanici)*” Ezt a rendszert alkalmazták a német jogrendszerben. A magyar jogban a magánjogi társaság római jogi, kötelmi jogi közösség formájú. A kereskedelmi társaság azonban a német jogfejlődés hatása szerint került a magyar jogba. (Szladits: *A jogi személy, mint jogalany* 573. o. 7. lj.) A *Gemeinschaft zur gesammten Hand* elve már az Optk.-ban is jelentkezett (1202. §), de teljes kifejlesztése a porosz Landrecht után a német BGB-ben történt meg. Ezt követte Magyarországon az I. Tervezet is. (Szladits Károly: *Az egyesületi jogról. Tekintettel a Polgári Törvénykönyv Tervezetére*, in: Magyar Jogászegyleti Értekezések XXXVI. kötet, 2. füzet, Budapest, Franklin (1903) 15. o.)

³⁰ Szilágyi Zoltán: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében*, in: *Polgári jogi dolgozatok*, Budapest, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar (1994) 138. o.

³¹ Ismertetését lásd: Uo. 138. o. és 121-127. o.

³² Kuncz: *Társaság* 242. o.

³³ Nitsche: *Társaság* 232. o.

³⁴ 1875. évi XXXVII. törvénycikk, Kereskedelmi törvény (Hatálybalépés: 1876. évi január 1.)

³⁵ Szende Péter Pál- László Jenő: *Magyar Hiteljog I. kötet. Kereskedelmi Törvény és a reá közvetlenül vonatkozó joganyag*, in: Magyar törvények Grill-féle kiadása (Grill döntvénytár), Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata (1929) 147. o.

egyesüléseknél (magánjogi társaság) pedig a szerződő felek között ily jogviszonyok nem keletkezvén, az ily egyesületi tagok egymás közötti ügyeinek befejezésére és lebonyolítására a Kt. által a kereskedelmi társaságokra vonatkozóan meghatározott rendelkezések alkalmazást nem nyerhetnek.”³⁶

2. A Ptk. hatálybalépése – a pjt. „életrekelése”

A Polgári Törvénykönyvünk nem élesztette fel a Kereskedelmi Törvénykönyvnek a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó előírásait. A Ptk. kötelmi jogi részében szabályozott egyes szerződések úgy kerültek megfogalmazásra, hogy az azokat mind a „magánosok” eseti, mind a kereskedők egymás közötti jogügyleteire egyaránt alkalmazni engedte a jogszabály. Az előbbit tekinthetjük *alaptípusú ügyletnek*, az utóbbiakat az erre ráépülő *speciális ügyletnek*, amelyek túlnyomó többsége a kereskedelmi ügyletekkel azonosítható.³⁷

A szocialista gazdasági viszonyait egy jogágnak – a polgári jognak – kellett szabályoznia.³⁸ Ezzel a gazdasági jog problémáját is megoldották, valamint az állami tulajdon és az állami vállalat szabályait is a magánjogon belül helyezték el. Végeredményben a Ptk. a magánjog egységes kodifikálását valósította meg, amelyben hagyományosan kereskedelmi ügyletként érvényesülő jogügyletek a kötelmi jogban kaptak helyet. Az önálló magyar kereskedelmi jog fejlődése 1960. május elsejéig, a Ptk. hatálybalépéséig tartott.³⁹

A Ptk. hatálybalépésekor szövegében⁴⁰ a polgári jogi társaság volt az egyetlen társasági forma.⁴¹ Igen korlátozott szerződéstípus volt, szinte egyáltalán nem lehetett gazdasági tevékenységre felhasználni.

Az ún. direkt tervirányítás korszaka nem kedvezett a társulásoknak, sőt bizonyos szinten ki is zárta azokat. Tehát a tervszerződési rendszer nem tette lehetővé, hogy polgári jogi társasági szerződést jogi személyek (ún. szocialista gazdálkodó szervezetek) egymás között kössenek. Bár ezt a jogszabály szövege nem zárja ki, a törvény miniszteri indoklásából ez kétséget kizáróan megállapítható. Ennek a jogintézménynek azt a szerepet szánták, hogy az állampolgárok nem szövetkezeti jellegű gazdasági együttműködési kapcsolatait ebben a formában valósítsák meg. A mozgásteret még szűkítették a „kizsákmányoló tendenciák” jogi szabályozás útján történő elfojtásával is.⁴²

³⁶ C. 421/1901. (C= m. k. Curia) Lásd még Szladits – Fürst – Ujlaki: *Kötelmi jog* 171-172. o.: C. 199/1896., G 264/1900 Dt. (= Döntvénytár) 3. f. XIX. 13.

³⁷ Prugberger Tamás: *A jogalanyiség, a dologi jog és a kötelmi jog kapcsolatának funkcionális elmélete*, Szombathely: Savaria University Press (1997) 42. o.; Eörsi Gyula: *A gazdaságirányítás új rendszerére áttérés jogáról*, Budapest: KJK (1968) 130-131. o., Prugberger Tamás: *A nevesített szerződések elhelyezésének néhány problémája Polgári Törvénykönyvünkben*, Magyar Jog 1974/4. 205-211. o. és 1974/5. 279-285. o.

³⁸ Világhy Miklós – Eörsi Gyula: *A magyar polgári jog, II. kötet* (szerk.: Világhy Miklós), Budapest, Tankönyvkiadó (1962) 19. o.

³⁹ Azonban a társasági jogi rendelkezések egy része hatályban maradt egészen az 1988-as gazdasági társaságokról szóló törvény megalkotásáig. Szécsényi, László: *Aktuelle Fragen des ungarischen Handelsrechts (Fälle und Lösungen)* Arbeitspapier Nr. 68, FOWI (Verein zur Förderung des Forschungsinstitutes für Mittel und Osteuropäisches Wirtschaftsrecht), Bécs, Stand Dez. 1999., 10. o.

⁴⁰ Ptk. XLVI. fejezet 571-575. §§.

⁴¹ Barta Judit – Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Miskolczi Bodnár Péter – Ujváriné Antal Edit: *Speciális társaságok (A társaságok különös formái – azonosságok, eltérések a gazdasági társaságokkal), változatlan utánnomás* – Budapest: KJK-KERSZÖV (2000) 27-28. o.

⁴² Sárközy Tamás, in: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata 1-2.* (szerk.: Gellért György) Budapest, KJK-Kerszöv (2001) 1503. o.

A pjt. több személy jogközösségének egyik tipikus fajtája. Mint jogközösség, fejlettebb a tulajdonközösségnél, de nem éri el a jogi személyek fejlettségét. A Világgy – Eörsi- féle polgári jogi tankönyv⁴³ a következőképpen veszi sorjába a jellemzőket:

a.) fejlettebb a tulajdonközösségnél, mert

- sosem jön létre spontán módon, hanem minden esetben a felek akaratából
- nemcsak a tulajdonjog közösségét valósítja meg, hanem elvileg minden fajta vagyoni közösséget megvalósítja;
- szervezettel (ügyintéző, képviselő szervekkel) is intézményesen rendelkezik, tehát szervezeti téren is fejlettebb a tulajdonközösségnél.

b.) a jogi személy fejlettségét nem éri el, mert nincs a tagjaitól elkülönült jogi önállósága. A tagok változása érinti a társaság létét. A vagyon nem a társaságé, hanem a tagok összességéé. Szervezete a tagok összessége nevében tevékenykedik. A tagok összessége a jogosult, a kötelezett és a perben álló fél.

A szabályozásban a német-típusú *Gesamthand*- ra ismerhetünk, tehát már nem *societas*- jellegű, mint azt Mtj. idejében láthattuk.

A népi demokrácia viszonyai között a polgári jogi társaság helyzete és szerepe problematikus. „*Kétségtelen, hogy adott esetben alkalmas lehet a magántőke nem-kívánatos egyesítésére, burkolt tevékenység folytatására.*” Aztán a törvény indoklása mégis ad lehetőséget, annak ideológiai háttérének bevillantásával: „*...felhasználható a kisárutermelők olyan alkalmi vagy időleges tevékenységének előmozdítására, amely a társadalmi érdekek összhangban van, és szövetkezeti úton nem valósítható meg*”⁴⁴ Egy újabb szempont, amit előtérbe helyez: „*...hogy addig, amíg a magántulajdont társadalmi rendszerünk elismeri, létrejöhet bizonyos közös tevékenység a magántulajdonosok között (...)*” Mai felfogásunknak idegen az, hogy egyáltalán felmerül a magántulajdon elismerésének megkérdőjelezése, és annak nem jogi, hanem „társadalmi rendszer” általi elismerése. Konklúzióként mégiscsak visszatér a szerző a kiindulópontra, a törvény kezébe olyan jogosítványt ad, amellyel egy egyensúly megtartásának eszközeként jelenik meg az írott jog: „*... ezért a Ptk. is szabályozza a polgári jogi társaságot, és pedig oly módon, hogy gátolja a jogintézmény felhasználását társadalmi rendszerünkkel ellentétes célra.*”⁴⁵

A „*társadalmi rendszerünkkel ellentétes cél*” megértése társadalomfilozófiai és politikai elmélyülést kíván meg. Az ilyen jellegű tevékenység meggátolására a Ptk. rendelkezik,⁴⁶ amikor kimondja, hogy:

- társaság nem alakítható kereskedelmi célra,
- nem folytathat kizsákmányoló tevékenységet,

⁴³ Világgy – Eörsi: *A magyar polgári jog* 201. o.

⁴⁴ Példának hozza: egy permetezőgép közös bérlete, használata több gazda részéről.

⁴⁵ Világgy – Eörsi: *A magyar polgári jog* 202. o.

⁴⁶ Ptk 571- 575. §§ rendelkeztek a polgári jogi társaságról. „*Polgári jogi társaság 571. § (1) Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös célok elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) Társaság kereskedelmi célokra nem alakulhat, és kizsákmányoló tevékenységet nem folytathat. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretére a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. (4) A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.*”

- a társaságban a tagok általában kötelesek részt venni mind vagyoni hozzájárulással, mind személyes közreműködésükkel.

Ez az időszak nem kedvezett a társasági jog virágzásának, majd megjelentek olyan kezdeményezések, amelyek a szocialista gazdaságfilozófiával összeegyeztethetők voltak.⁴⁷

A szövetkezeti szektorban működő ún. melléküzemág egy jogi személy belső szervezeti egységének példájának volt tekinthető. Az 1961-ben megjelenő „egyszerűbb gazdasági közösség” egy polgári jogi társaságra jellemző jegyeket hordozta magán.⁴⁸

Hasonló vonásokat mutattak a polgári jogi társasággal a termelői szakcsoportok és mezőgazdasági társulások. Ezek is csak a tagok összességének nevében szerezhettek jogokat és vállalhatnak kötelezettséget. Az különbözteti meg a pjt.-től, hogy általában földművesszövetkezetek keretében jöttek létre. Az egyszerűbb termelői társulásokra vonatkozó külön jogszabályok⁴⁹ sem tekintették ezeket a formációkat pjt.-nek.⁵⁰

A jogi személyiséggel rendelkező társaságokat is elhatárolták a polgári jogi társaságtól, bár ezeknek csak néhány sort szenteltek az akkori tankönyvek.⁵¹ Az ilyen társasági formák közül egyeseket „likvidáltak” (bt., csendes társaság), mások, legalábbis valamelyik szabály „eldugott mélyében” megmaradtak⁵² (kkt., rt., kft.), bár a gyakorlatban – néhány kivételtől eltekintve – egyáltalán nem alkalmazták őket.⁵³

3. A hatvanas évek végén bekövetkező változások

A *hatvanas évek végén* egy kis enyhülés volt tapasztalható az „ideológia szorításban”, legalábbis a gazdasági szemlélet tekintetében. 1967-től kezdődően a gazdaságirányítás rendszerében a szerződési szabadság kezdett nagyobb teret kapni. Így nyílt lehetőség a társulások jogában is ennek érvényesülésére, ún. társulásokat lehetett létrehozni, amelynek mögöttes szabályát a Ptk. jelentette, azon belül is a polgári jogi társaságra vonatkozó rendelkezések.⁵⁴

⁴⁷ „Kezdetben úgy tűnt, hogy társasági jogra nincs is szükség. Később egy rövid ideig a kezdetleges szocialista társulási formációk a szövetkezeti jog részeként, szövetkezetek egymás közötti együttműködési formáiként nyertek szabályozást” Miskolczy Bodnár: *Társasági jog a Ptk.-ban*, Gazdaság és jog 2001/1. 5. o.

⁴⁸ Sárközy Tamás: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében*, in: Polgári Jogi Kodifikáció 2000/4. 6. o.

⁴⁹ 31/1959. (V. 26.) Korm. sz. r.

⁵⁰ Világhy – Eörsi: *A magyar polgári jog* 200. o.

⁵¹ Uo.

⁵² A Ptké. hatályban tartotta ezeket a formákat.

⁵³ Sárközy: *A magyar társasági jog Európában* 196. o.

⁵⁴ Barta Judit – Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Miskolczy Bodnár Péter – Ujváriné Antal Edit: *Speciális társaságok (A társaságok különös formái – azonosságok, eltérések a gazdasági társaságokkal)*, változatlan utánnyomás – Budapest: KJK-Kerszöv (2000) és átdolgozott kiadás (2003) Ujváriné Antal Edit: *Polgári jogi társaság* 25. o.

Ptk. 571-578. §§ „Polgári jogi társaság 571. § (1) Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös céluk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) Társaság kizsákmányoló tevékenységet nem folytathat. Szocialista szervezetek kereskedelmi célra is alakíthatnak társaságot. (3) vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretere a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. (4) A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.

Lásd még: a 11/1967. (V. 13.) Korm. rendeletet, amely a szocialista gazdálkodó szervezetek számára megengedte a jogi személyiség nélküli egyesülési formát; a külkereskedelmi társaságok létrehozatalát elismerő 32/1967. (IX. 23.) Korm. rendeletet és a kutatási-fejlesztési társaságokról szóló 1/1968. (I. 18.) OMFB-t.

Az egységes szabályozás az 1970. évi 19. törvényerejű rendelettel jött létre. Ez a a gazdálkodó szervezetek egymás közötti jogi személyiség nélküli egyszerű társaságaira és a jogi személy közös vállalatáról rendelkezett.

Továbbra sem lehetett *kizsákmányoló tevékenységet* folytatnia egy pjt.-nek, de az 1967. évi 39. tvr. lehetőséget adott a szocialista szervezetek számára, hogy kereskedelmi célra is alakíthassanak társaságot.⁵⁵ A tvr. érintette a nyereség és a veszteség⁵⁶ elosztását, a tagot a nyereségből vagy a veszteségből kizárásának semmisségét⁵⁷ és az elszámolás⁵⁸ módját is.

Az 1970. évi 19. tvr. a gazdasági társulásokról az *egyszerű társaságot* és a *közös vállalatot* nevesíti és kimondja, hogy az egyszerű társaságra a pjt.-re vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.⁵⁹

4. Az 1977-es Ptk.- módosítás hatása

A felmerülő új piaci igényeket 慫ha egy kicsit megkésve is 慫a jogszabályok is követték. A piaccgazdálkodás első lépései indukálták az önálló gazdálkodási egységek megszületését.⁶⁰

A Ptk. szövegét módosító és egységes szövegét megállapító 1977. évi IV. tv. (kihirdetve: 1977. X. 25.) jelentősen átalakította a XLVI. fejezetét, amely a „Társaság” címet kapta és új pontok beiktatásával egy új szabály-rendszert alakított ki,⁶¹ amelyben „alapesként” a jogi személyek által létrehozható gazdasági társaságot fogadták el. (Ptk. 569-562. §)

A *gazdasági társaságot*, mint szerződéstípust, csak az 1977. évi módosítás eredményeként iktatták be a Ptk.-ba, változatlan rendelkezésekkel engedve a közös név alatt való jogok szerzését és kötelezettségek vállalását. Ettől az időponttól a polgári jogi társaság szabályozását a Ptk. (régi) 574. §-ának (4) bekezdésében foglalt utaló rendelkezés a gazdasági társaság szabályaira építette rá. Így működhetett a polgári jogi társaság is közös név alatt.⁶² Ez egy gyökeres változást jelentett a jogalkalmazásban, hiszen megfordult az irány: a mögöttes jogterület a polgári jogi társaság vonatkozásában a gazdasági társaságok szabályanyaga lett. Ezzel elismerték a gazdálkodó szervezetek társulásainak egy fejlettebb formáját. Ennek értelmében már nem az állampolgári társulások képezték a mögöttes jogterületét a vállalati társulásoknak, hanem fordítva: a gazdaságilag legjelentősebb szerződés lépett elő a társaság alapformájává.⁶³

Az állampolgárok és a jogi személyek közötti, illetve az állampolgárok egymás közötti társaságainak⁶⁴ a neve a Ptk.-ban a polgári jogi társaság (Ptk. 573-574. §).⁶⁵ Az 1977-es Novella lehetővé tette a polgári jogi társaságoknak, hogy közös név alatt működhessenek.

⁵⁵ Ptk. 571. § (2) bek., megállapította: 1967. évi 39. tvr. 19. §, hatályos: 1968. január 1-jétől.

⁵⁶ Ptk. 575. § (1) bek., megállapította: 1967. évi 39. tvr. 20. § (1), hatályos: 1968. január 1-jétől.

⁵⁷ Ptk. 575. § (2) bek.

⁵⁸ Ptk. 575. § (3) bek., megállapította: 1967. évi 39. tvr. 18. § (2), hatályos: 1968. január 1-jétől.

⁵⁹ 1970. évi 19. tvr. 6. § „Az egyszerű társaság a polgári jogi társaságra vonatkozó szabályok (Ptk. 571-578. §) szerint működik, a tagok képviseletére azonban csak az jogosult, akit erre a társasági szerződésben kijelöltek.” Lásd még: Papp Tekla: *A magyar társasági jog fejlődése*, in: Bérczi Imre Emlékkönyv (szerk.: Tóth Károly) (Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica. Tomus LVIII. Fasc. 29.), Szeged (2000) 419. o.

⁶⁰ Ennek gazdaság - politikai hátterének megvilágítását lásd: Világhy Miklós: *Gazdaságpolitika és polgári jog*, Budapest, Akadémiai Kiadó (1978) op. cit.

⁶¹ Ptk. XLVI. fejezet: A társaság: 1. A gazdasági társaság, 2. A polgári jogi társaság, 3. Építőközösség, 4. Közös háztartásban élők vagyoni viszonyai.

⁶² Kovács László: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, Magyar Jog 1989/5. 415. o.

⁶³ Sárközy in Gellért: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* 1505. o.; Ujváriné Antal Edit: *A polgári jogi társaság...*, Gazdaság és Jog 2000/2. 11. o., Barta (...): *Speciális társaságok* 26. o.

⁶⁴ 9/1978. (II.1.) MT r. 25. §.

⁶⁵ „2. A polgári jogi társaság 573. § (1) Társasági szerződéssel a felek arra vállalkoznak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) A felek közös név alatt működő polgári jogi társaságot is alakíthatnak, ilyen esetben a társasági szerződést ügyvédi munkaközösség (jogtanácsos) által ellenjegyzett okiratba kell foglalni. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretere

Az 1977-ben történt Ptk.- módosítás jelentősen lecsökkentette a polgári jogi társaságra vonatkozó jogszabály-szöveget,⁶⁶ ugyanakkor lehetőséget adott közös név alatt működő pjt. alapítására is [573. § (2)].

A gazdasági társulásokról részletesebb szabályokat tartalmazott az 1978. évi 4. törvényerejű rendelet⁶⁷ és annak végrehajtásáról rendelkező 9/1978. (II. 1.) MT rendelet. Ezek a jogszabályok a jogi személyiséggel rendelkező társaságokra és a jogi személyiség nélküliekre egyaránt kiterjedtek.⁶⁸

5. A gazdasági munkaközösségek létrejötte⁶⁹

Az 1981. évi 15. törvényerejű rendelettel a Minisztertanács felhatalmazást kapott arra, hogy a gazdasági munkaközösségek létesítésére, szervezésére, gazdálkodására és megszűnésére vonatkozó rendelkezéseket a Polgári Törvénykönyvnek a polgári jogi társaságra irányadó szabályaitól eltérően állapítsa meg.⁷⁰

a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés ügy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles. (4) Az ügyek vitelére, az ügyvitel körében a többi tag képviselétére minden tag jogosult.

574. § (1) A társaság megszűnik, ha a társaság a célját megvalósította, továbbá valamely tag halála, rendes felmondás és azonnali hatályú felmondás esetén is. (2) Ha a szerződés valamely tag halála vagy rendes felmondás esetére a társaság továbbfolytatását rendeli, azt az örökös, aki a tagokkal való megegyezés alapján nem válik a társaság tagjává, illetőleg azt a tagot, aki felmondta a szerződést, pénzben is ki lehet elégíteni. A kielégítés a társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint történik. (3) A meghalt tag örököse az örökhagyó tartozásaiért való felelősség szabályai szerint felelős azokért a tartozásokért, amelyek a halál bekövetkeztéig keletkeztek. (4) A polgári jogi társaságra - eltérő rendelkezés hiányában - a gazdasági társaság szabályait kell megfelelően alkalmazni."

⁶⁶ Ptk. 573-574. §§.

⁶⁷ Hatályon kívül helyezte az 1988. évi VI. törvény 331. § c., hatálytalan: 1989. I. 1-jétől.

⁶⁸ Barta (...): *Speciális társaságok...* 28. o.

⁶⁹ A gazdasági munkaközösségről a szerző a későbbiekben külön tanulmányt készít. A témához kapcsolódó nyolcvanas-kilencvenes években készült művek közül lásd: Csécsy György: *Ténykutatás és elemzés*, Miskolc 1983 kézirat 21. o., Uő: *Vitaülés a gazdálkodó szervezetek aktuális problémáiról*, Magyar Jog 1984/12. 1092-1094. o.; Csécsy György – Kenderes György: *Az innováció jogi szabályrendszere – az innovatív társulások elméleti és gyakorlati kérdései*, Jogtudományi Közlöny 1986/3.; Török Gábor: *A vállalati gazdasági munkaközösség és a vállalat közötti jogviszony sajátosságai*, Magyar Jog 1982 935-939. o., Uő: *A gazdasági munkaközösség működésének néhány problémája* Jogtudományi Közlöny, 1983 420-421. o.; Kenderes György - Török Gábor: *A vállalati gazdasági munkaközösségek helye és szerepe jelenlegi gazdasági életünkben*, Borsodi műszaki-gazdasági élet 1984/2. 6-9. o.; Kenderes György: *Gondolatok a szövetkezeti társaság-szövetkezeti alapítvány koncepcióhoz*, In: *Fiatalkorok műhelytanulmányai*. 6. köt. Budapest, ELTE ÁJK (1985); Miskolczi Bodnár Péter: *Kisvállalkozások - gyárkapun belül*, Jogpolitika (Az Igazságügyi Minisztérium folyóirata) 1984/2. 12-13. o. és 1984/3. 10-11. o., Novotni Zoltán: *Gazdasági társulások (társaságok) jogi viszonyainak kérdései az ipar és a kereskedelem területén* Budapest (1985) 216. o., Uő: *Gazdasági életünk új formációi – polgári jogi gondolatok*, Jogtudományi Közlöny 1983/1. 1-10. o., Uő: *A vállalati gazdasági munkaközösségek polgári jogi kérdései*, Jogtudományi Közlöny, 1984/6. 320-325. o.; Prugberger Tamás - Novotni Zoltán: *A mai társasvállalkozások problémái*, Kereskedelmi Szemle 1990/6. 42-46. o.; Prugberger Tamás *Közkereseti társaság vagy gazdasági munkaközösség?* In: *Ötlet*. 1990/9.; Tóth Tivadar: *Duplex veritas - avagy másképpen a gazdasági munkaközösségekről*, Magyar Közigazgatás 1990/11. 1054-1056. o.; Szerző nélkül: *Jogi személyiség nélküli társaságok - közkereseti társaság, betéti társaság, gazdasági munkaközösség, jogi személyiség felelősségvállalásával működő gazdasági munkaközösség - adóügyi cégbejegyzéstől megszűnésig*, Budapest, Novorg (1991/1992) 156 o.; Baranyai László - Kóbor Józsefné (...): *Nem jogi személyiségű vállalkozások (Bt, Gmk...) kézikönyve*, Budapest, Verzáll (1993) 215 o.; Szerző nélkül: *Vállalkozás - adózás - társadalombiztosítás. (Kisiparos, magánkereskedő, közkereseti társaság, gmk, betéti társaság, kft.)*, Budapest, Média Team gmk. (1990) 125 o.; Szarvas István (szerk.): *„A VGM-ek tapasztalati és továbblépési irányai”: Ankét*, Budapest, GTE (1986) 72 o.

⁷⁰ 1981. évi 15. tvr. 1. §. Az 1981. évi 15. tvr. 1982. január 1. napján lép hatályba. (1981. évi 15. tvr. 2. §).

A munkaközösség nem végezhetett kereskedelmi tevékenységet, azonban kereskedelmi tevékenység szervezésére és elősegítésére létre lehetett hozni.

Jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági munkaközösségbe magánszemélyek tömörülhettek. A társasági szerződésben a következő célokat fogalmazhatták meg: fogyasztási és egyéb szolgáltatás, kisüzemi termelés és a gazdálkodó szervezetek tevékenységét kiegészítő tevékenység végzése, valamint ezek szervezése és elősegítése. A rendelet szerint a munkaközösség feladata, hogy tevékenységi körében hozzájáruljon a társadalmi szükségletek jobb kielégítéséhez.⁷¹

A polgári jogi társaság szabályait⁷² (bizonyos eltérésekkel) a gmk.- k létrehozására, szervezetére, gazdálkodására, valamint a tagok felelősségére és a munkaközösség megszűnésére alkalmazni rendelték.⁷³

Társasági szerződéssel a munkaközösséget legalább két, de legfeljebb harminc tag hozhatta létre.⁷⁴

A gazdasági munkaközösség (gmk.) és a jogi személy felelősségvállalásával működő gazdasági munkaközösség (jgmk.) a közkereseti társaság két alfaja. Ezt a két társasági formát szabályozó rendelkezések 1992. január elsejétől hatályon kívül helyezték.⁷⁵ Ezért a közkereseti társaságnak ez a két korábban rendkívül elterjedt alfaja 1992. január 1-jétől már nem alapítható. A korábban bejegyzett és még működő gmk.- k és jgmk.- k pedig az 1997-es Gt. 300. § (3) alapján a törvény hatálybalépésétől számított két éven belül kötelesek a tevékenységüket ebben a formában megszüntetni, ellenkező esetben a cégbíróság ezeket a gazdasági társaságokat hivatalból megszüntetnek nyilvánítja.

6. Az 1986. január elsejétől bekövetkező változások

- Az 1985. évi 25. tvr. beiktatott egy új szakaszt, amely szerint: *„Ha a tagsági viszony fenntartása jogszabályba ütközik - ideértve azt az esetet is, ha a tagsági jogviszony fenntartását a tag munkáltatója megtiltotta - a tag köteles a társasági szerződést azonnali hatállyal felmondani. Az ezen a címen történő azonnali hatályú felmondás a társaságot nem szünteti meg.”* [573/A. § (1)]⁷⁶
- A társaság megszűnésének szabályai immáron teljesen a gt.-re vonatkozó rendelkezésen alapul, kivéve a tag halálát, amely a természetes személyekből álló tagokat is magába foglaló társaság megszűnésének speciális esete. *„A társaság - a gazdasági társaság megszűnésének esetein [571. § (1)-(3) bek.]⁷⁷ kívül - valamely tag halála esetén is megszűnik.”* [574. § (1)]⁷⁸

⁷¹ 28/1981. (IX. 9.) MT rendelet 1. § (1) és (2) bek., 2 § (1) bek. [A társasági szerződés érvényességéhez hatósági jóváhagyáshoz kötötték. Uo. 4. § (1)].

⁷² Ptk. 573-574. §.

⁷³ 28/1981. (IX. 9.) MT rendelet 2. § (2) bek.

⁷⁴ 28/1981. (IX. 9.) MT rendelet 3. § (1) bek., Lásd még: Papp: A magyar társasági jog fejlődése 421. o.

⁷⁵ Az 1991. évi LXV. törvény 49. § (6) 1992. január 1-jétől hatályon kívül helyezte.

⁷⁶ 573/A. § (1) *„Ha a tagsági viszony fenntartása jogszabályba ütközik - ideértve azt az esetet is, ha a tagsági jogviszony fenntartását a tag munkáltatója megtiltotta - a tag köteles a társasági szerződést azonnali hatállyal felmondani. Az ezen a címen történő azonnali hatályú felmondás a társaságot nem szünteti meg.”* Beiktatta: Az 1985. évi 25. törvényerejű rendelet 5. §, hatályos: 1986. január 1-jétől.

⁷⁷ 573. § (1) *Társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják. (2) A felek közös név alatt működő polgári jogi társaságot is alakíthatnak, ilyen esetben a társasági szerződést ügyvédi munkaközösség (jogtanácsos) által ellenjegyzett okiratba kell foglalni. (3) Vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretere a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést*

- A „továbbfolytatás” lehetőségének szabályozása, amely szerint: *„A tag halála, vagy rendes felmondás esetén a tagok a szerződésben, vagy utólag kötött megállapodásukban a társaság továbbfolytatását rendelkezhetik el. Ilyen esetben azt az örökös, aki a tagokkal való megegyezés alapján nem válik a társaság tagjává, illetőleg azt a tagot, aki felmondta a szerződést, pénzben is ki lehet elégíteni. A kielégítés a társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint történik. Ezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni a tag kizárása esetén is.”* [574. § (2)]⁷⁹

Azt a változást hozta a törvény hatályba léptetése, hogy a pjt. nem alakulhatott közös gazdasági tevékenység üzletszerű, illetve hatósági engedélyhez kötött tevékenység folytatására. Így közös név alatt tevékenykedő pjt. sem működhetett. A polgári jogi társaságok cégnyilvántartása is megszűnt 1990. január elsején.⁸⁰ A pjt. a társasági szerződéssel létrejön, nem követi ezt sem a társaság nyilvántartásba vétele, sem a cégjegyzékbe való felvétele.⁸¹

Az 1988-as Gt. megalkotásáig a társasági jog szabályai a következőkre vezethetők vissza:⁸²

- A Ptk. szabályozta a magánjogi társaságot (568. §-tól), amely egy kötelmi jogi szerződés és a közös név alatt gazdasági tevékenységet folytató társaságokat (573. §). Utóbbi alfajának tekintette a gazdasági munkaközösségeket (gmk.), amelyre vonatkozó joganyag⁸³ kiegészítette a Ptk. rendelkezéseit.⁸⁴
- A gazdasági társulásokról részletesebb szabályokat tartalmazott az 1978. évi 4. tvr.⁸⁵
- A külkereskedelmi vállalatokra vonatkozó 54/1978 (XII. 7.) MT és a 21/1981 (VII. 17) MT- vel módosított 32/1967 (IX. 23.) Korm. r.

7. Az 1988-as Gt. hatása

A társasági jogi kodifikáció során megszületett az 1988. évi VI. törvény.⁸⁶ Sárközy Tamás jellemzése alapján a Ptk. megalkotása óta nem volt a magyar gazdasági életben olyan

semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.

⁷⁸ „A társaság - a gazdasági társaság megszűnésének esetein [571. § (1)-(3) bek.] kívül - valamely tag halála esetén is megszűnik.” Beiktatta: Az 1985. évi 25. törvényerejű rendelet 6. §, hatályos: 1986. január 1-jétől.

⁷⁹ Ua. „A tag halála, vagy rendes felmondás esetén a tagok a szerződésben, vagy utólag kötött megállapodásukban a társaság továbbfolytatását rendelkezhetik el. Ilyen esetben azt az örökös, aki a tagokkal való megegyezés alapján nem válik a társaság tagjává, illetőleg azt a tagot, aki felmondta a szerződést, pénzben is ki lehet elégíteni. A kielégítés a társaság megszűnésére irányadó szabályok szerint történik. Ezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni a tag kizárása esetén is.”

⁸⁰ Sárközy: *A magyar társasági jog Európában* 220. o.

⁸¹ Kisfaludi András: *A társasági jog* – Budapest: Alfa Kiadó (1996) 27. o.

⁸² Szilágyi: *A polgári jogi társaság a nemzetközi összehasonlítás tükrében* 138. o.

⁸³ 28/1981. (XI. 9.) MT. r. a gazdasági munkaközösségekről.

⁸⁴ Novotni Zoltán véleménye szerint a vgmk. – annak ellenére, hogy nem jogi személy – polgári jogi jellegű jogalanyisággal rendelkezik. (Saját nevében szerződéseket köthet, a kötelezettségeiért a munkaközösséget terheli az elsődleges kötelezettség) Miskolczi Bodnár Péter tanulmányában hivatkozik Novotni következő írásaira: Novotni Zoltán: *Gazdasági életünk új formációi – polgári jogi gondolatok*, Jogtudományi Közlöny 1983/1. 1-10. o.; Novotni Zoltán: *A vállalati gazdasági munkaközösségek polgári jogi kérdései*, Jogtudományi Közlöny 1984/6. 320-328. o. [Miskolczi Bodnár Péter: *A társasági jog kérdései egy életmű kapcsán* (Novotni Zoltán), in: Novotni Emlékkönyv, Miskolc (1991) 236. o.]

⁸⁵ Végrehajtásáról rendelkező 9/1978. (II. 1.) MT rendelet szól. Az 1978. 4. tvr.-t (a jogi személyiségű társaságokról) hatályon kívül helyezte az 1988. évi VI. törvény 331. § c., hatálytalan: 1989. I. 1-jétől.

⁸⁶ Ezt szokás „rég Gt.”-nek is nevezni az 1997. évi CXIV. törvényhez képest, amely az „új Gt.” címkét kapta. Az idő előrehaladtával újabb kodifikációs törekvések jelentek meg, amelyek eredménye ezeknek a neveknek a tartalmát megváltoztatják, és a relativizálódó jelzők már nem töltik be valódi jelentéstartalmukat. Ezért a tanulmányban a „’88-as Gt.” és a „’97-es Gt.” rövidítéseket kapják ezek a törvények a tanulmányban.

jelentőségű és méretű törvényalkotás, mint a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény.⁸⁷

A Gt. a tőke- és a személyegyesülések lehetőségeit kiszélesítő új társasági formákat hozott létre, és emellett újrászabályozta a már meglévő társasági formákat is. Az általa létrehozott társasági rendszerben utolérhetők az 1975-ös Kereskedelmi törvény vonásai is. A törvény létrehozásának időszakában a politikai és gazdasági befolyásoló tényezők kompromisszumokra kényszerítették a jogalkotót.

A gazdasági társaságok egyéb gazdálkodó szervezetektől való elhatárolásához segít hozzá a '88-as Gt., amely még egy negatív körülhatárolását is adta a gazdasági társaságok megengedett formáinak felsorolása mellett. Ennek alapján nem tartoznak a társasági törvény hatálya alá⁸⁸: a szövetkezetek, a szakcsoportok⁸⁹, a vízgazdálkodási társulatok, a jogi személyiségű munkaközösségek (jgmk.), az egyesületek és a természetes személyeknek gazdasági tevékenységet nem igénylő célra irányuló más személyegyesülései.

Ezekre a vonatkozó külön jogszabályokat, a polgári jogi társaságra pedig a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.⁹⁰

A Gt. kapcsán szükségszerűen módosításra került a Ptk. is. A Gt. kardinális változást hozott annak a kérdésében is, hogy a tagoktól elvonatkoztatott, relatíve önállósult jogalanyisággal csak a nem jogi személyiségű gazdasági társaságokat ruházza fel. A tagoktól elvonatkoztatott jogalanyiságot elismeri a gazdasági társasági formák zárt körére és a közkereseti társaság (ill. altípusai) és a betéti társaság részére. A polgári jogi társaság elvesztette az önálló jogalanyiség megszerzésének lehetőségét, abból kifolyólag, hogy közös név alatt nem működhet az új szabályok rendelkezése értelmében.⁹¹

A Polgári Törvénykönyv módosításáról szóló 1988. évi XXV. tv. hatálybalépését megelőzően a gazdasági társaságok is a Ptk. XLVI. fejezetében kerültek szabályozásra. Ezen társasági formák csak a '88-as Gt. megalkotása és hatályba lépése után „kerültek ki” a Ptk.-ból. „A társaság” című fejezetét – ezzel ismét átszerkesztették a jogalkotók.⁹²

A „gazdasági társaság” cím helyét a Ptk.-ban ismét a *polgári jogi társaság* vette át, ezzel ismételten kivívta magának a tisztán szerződési jellegű társaság alapesetének járó pozíciót. Megszüntette a közös név alatt működő „gazdálkodó” pjt.-t, és helyette más formációkat hozott létre.⁹³ A pjt.-re vonatkozó szabályok a Gt. megalkotásával egyidejűleg részleteiben

⁸⁷ Sárközy Tamás előszava, *Az 1988. évi VI. törvény magyarázata* (1988) 7. o.

⁸⁸ Ezt a negatív körülhatárolás vizsgálja Kovács László. (Kovács László: *A gazdasági társaságok általános kérdései*, Magyar jog 1991/1. 10-12. o.). Kisfaludi a kétirányú elhatárolást feleslegesnek tartja, hiszen a pozitív felsorolás egyértelművé teszi, hogy a felsoroltakon kívül más formában nem hozható létre gazdasági társaság (még megjegyzi, hogy ezzel a kettős elhatárolással egyértelmű helyzetet teremt a törvény). Kisfaludi: *A társasági jog* 36. o.

⁸⁹ Ezek megszüntetéséről rendelkeznek a szövetkezeti jog reformja kapcsán: az 1992. évi I. törvény a szövetkezetekről és a 1992. évi II. törvény a szövetkezetekről szóló 1992. évi I. tv. hatálybalépéséről és az átmeneti szabályokról.

⁹⁰ 1988-as Gt. 3. §-a.

⁹¹ Kovács László: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, Magyar Jog 1989/5. 415. o.; Kovács.: *A gazdasági társaságok általános kérdései* 11. o.

⁹² A megváltozott rendszere a következő pontokból épült fel: A társaság: 1. A polgári jogi társaság, 2. Építőközösség, 3. Közös háztartásban élők vagyoni viszonyai, 4. A jogi személyiség nélküli gazdasági társaság.

⁹³ Példának hozza: bt., kft., kkt. Sárközy: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében* 7. o.

megváltoztak. Elvi élel határolja el a gazdasági társaságokat a polgári jogi társaságtól⁹⁴ (így pl. a közkereseti társaságot a polgári jogi társaságtól). A polgári jogi társaságot nem az „üzleti élet társaságának” tekinti, a Gt. módosító szabályai eredményeként nem lehetett közös tevékenység üzleti folytatására polgári jogi társaságot alapítani.

Tehát a jogalkotó kizárja a pjt.- t abból a lehetőségből, hogy üzletszerű gazdasági tevékenységet a Gt.- n kívül, cégbejegyzés nélkül folytasson.

Wellmann György szerint ezt a jogalkotói szándékot a gyakorlat nem igazolta vissza, hiszen életszerűtlen a polgári jogi társaság ilyen szintű mellékvágányra helyezése és kivonása a gazdasági élethől.⁹⁵ Az „üzletszerűség” fogalma⁹⁶ a gyakorlatban nem határozható meg egyértelműen. A polgári perek tapasztalata is azt mutatja, hogy e rendelkezések szigorú alkalmazása több polgári jogi társaságot érvénytelenségét eredményezte volna.⁹⁷

A pjt.- nek nincs a tagoktól elkülönült jogalanyiséga, a közös tulajdon sajátos formájaként értelmezendő. Nem minősült jogalanynak, és hatósági engedélyhez kötött tevékenységet sem folytathatott [Ptk. 568. § (2)].⁹⁸

A Ptk. új 568. § (1) bekezdésének lényegi tartalma érintetlenül maradt, azaz a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében közreműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Azonban gazdasági tevékenység tartalmának a törvény korlátot állít:⁹⁹

- pjt. nem alapítható közös tevékenység üzletszerű folytatására,
- pjt. keretében nem folytatható hatósági engedélyhez kötött tevékenység.¹⁰⁰

Azoknak a polgári jogi társaságoknak, amelyek az üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása mellett döntöttek, a törvény a gazdasági társaságokká való átalakulás lehetőségét kínálta föl.¹⁰¹ Ennek értelmében 1989. december 31- ig az átalakulást be kellett fejezniük.¹⁰² Szerződéses üzemeltetés esetén a szerződés lejártáig a pjt. tovább működhetett.¹⁰³

⁹⁴ Ujváriné Antal Edit: *A polgári jogi társaság – múltja – jelene – jövője(?)* I., Gazdaság és Jog 2000/2. 11. o.; A polgári jogi társaság és a gazdasági társaság elhatárolásának tematikus leírását lásd: Sárközy in Gellért: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* 1506. o.

⁹⁵ Wellmann György: *A társasági törvény felülvizsgálatáról*, Magyar Jog 1991/8. 471. o. Ehhez a véleményhez csatlakozik Sárközy Tamás is, amikor a pjt. és a gazdasági társaságok merev elhatárolásának enyhítését üdvözli, ugyanis nem tartja indokoltnak a pjt.- k kizárását az üzletszerű gazdasági forgalomból. (Sárközy Tamás: *Társasági jogunk strukturális kérdéseiről*, Gazdaság és Jog 1993/1. 5. o.)

⁹⁶ Az üzletszerűség fogalmával, valamint a gazdasági társaságok és a polgári jogi társaság megkülönböztetésének kifejtésével részletesen foglalkozik: Kovács: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól*, 410. o.

⁹⁷ Wellmann példaként hozza azt az esetet, amikor mezőgazdasági kistermelést folytató magánszemélyek olyan jellegű társas együttműködést végeznek, amely polgári jogi társaságnak tekinthető. Nehéz annak megállapítása, hogy tekinthető-e nem-üzletszerűnek egy több éven átnyúló, nyereségszerzésre törekvő mezőgazdasági kistermelői tevékenység, és hogy nem tekinthetjük ezt „közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatásának”.

⁹⁸ Fazekas Judit – Harsányi Gyöngyi – Miskolczi Bodnár Péter – Ujváriné Antal Edit: *Kereskedelmi jog. Társasági jog és konszernjog*, egyetemi tankönyv – Budapest: Unió (2002) 53. o.; Barta (...) *Speciális társaságok* 29-30. o.

⁹⁹ Kovács: *A közkereseti társaság elhatárolása a polgári jogi társaságtól* 411. o.

¹⁰⁰ Ez a korlátozás Kovács László megállapítása szerint kiüresedett illetve szűk körre szorult vissza. Korábban a kisiparról szóló 1977. évi 14. tvr. 2. §-a által megkívánt iparjogosítványt (iparigazolványt, működési engedélyt), valamint az 1978. évi I. tv. 4. §-ának 2. bekezdésében írt magánkereskedői igazolvány kiadását megelőző engedélyezést kell érteni. Az egyéni vállalkozásról szóló 1990. évi V. tv. azonban az iparüzés és kereskedés engedélyhez kötöttségét már nem ismeri. (Kovács: *A gazdasági társaságok általános kérdései* 11. o.) Így a Ptk.-t csak olyan tevékenységektől tiltja el, amelyek a gazdasági társaságoknak is meg kell szerezni. A különbség tehát nem más, mint hogy a gazdasági társaságok megkapják ezeket a hatósági engedélyeket, a polgári jogi társaságok azonban nem.

¹⁰¹ Fazekas (...): *Magyar társasági jog* 53. o.; Barta (...): *Speciális társaságok...* (2000) 29. o.

Az Gt. jelentősen átértékelte a polgári jogi társaság jelentőségét a gyakorlatban. Megvont tőle bizonyos jogosultságokat, és emellett juttatott is. Az a társaság, amely megkezdte működését, de nem jegyezték be, jogilag nem tekinthető létezőnek. Nem válhat különböző jogviszonyok alanyává, így a Gt. 1. § (2) bek.-ben felsoroltak sem érvényesek rá. A társaságon kívüli személyek érdekeit védi az a korlátlan és egyetemleges felelősség kimondása, amely a bejegyzés előtt a társaság képviselőjében – törvényes képviselőként – eljárókat terheli. Ezek a jogalanyok az egymás közti viszonyukban megállapodhatnak a felelősség kérdéseiről és korlátozhatják, vagy akár ki is zárhatják a felelősséget, de csakis a belső jogviszonyaikban. Ez a megállapodás kívülállók felé hatálytalan. Tehát az ilyen társaság hitelezője tetszése szerint választhat a követelése érvényesítésénél a társaság nevében eljárók között.¹⁰⁴

Ha a cégbíróság jogerősen megtagadta annak a társaságnak a bejegyzését, amely már a bejegyzés előtt megkezdte a működését, a tevékenységét be kell szüntetni.¹⁰⁵

A jogerős elutasítást követően lehetőségük van a feleknek, hogy megállapodással rendezzék a szerződés megkötésétől a tevékenység kötelező megszüntetéséig terjedő időszakra vonatkozó elszámolást.

Amennyiben nem állapodnak meg a felek, akkor a Ptk.-nak a polgári jogi társaságra vonatkozó rendelkezései szerint (Ptk. 568-578/A. §)¹⁰⁶ kell eljárni, ha ennek a feltételei egyébként is fennállnak.¹⁰⁷ Ez közvetlenül emelte a pjt. jelentőségét.

b.) Az építőközösség

A pjt. és az építőközösség között az az alapvető különbség a típuszabadságban keresendő. A pjt.-t létrehozó szerződési elemeket kogens szabályokkal határozza meg a Ptk., amely nem ad lehetőséget arra, hogy a közös tevékenységet folytatni kívánó felek nem nevesített vagy

¹⁰² Gt. 334. § (2) bek. szerint: „A polgári jogi társaságok cégnyilvántartása 1990. január 1. napján megszűnik. Azok a polgári jogi társaságok, amelyek e törvény hatálybalépése után üzletszerű gazdasági tevékenységet kívánnak folytatni, kötelesek gazdasági munkaközösséggé vagy más gazdasági társasággá átalakulásukat 1989. dec. 31. napjáig a cégbíróságnak bejelenteni.”

¹⁰³ Gt. 336. § (1) bek. szerint: „A kiskereskedelmi és vendéglátó üzletek szerződéses és bérleti üzemeltetésére 1988. október 1. napja előtt létesített polgári jogi társaságok szerződéseik megszűnéséig az eddigi szabályok szerint folytathatják működésüket.”

¹⁰⁴ Ebben a viszonyban nem érvényesül az esetleges kizáró vagy korlátozó mögöttes megállapodás. Lásd a 97-es Gt. Kommentár (Complex) 25. §-hoz fűzött magyarázatot.

¹⁰⁵ A Gt. a jogerős határozat kézhez vételét említi, polgári eljárásban nem kézhez vételről, hanem kézbesítésről beszélünk, miután a bíróság a határozatait nem „kézhez vétel”, hanem kihirdetés vagy kézbesítés útján közli.

¹⁰⁶ 568. § (1) „A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak. (2) Közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására polgári jogi társaság nem alapítható, valamint hatósági engedélyhez kötött tevékenység polgári jogi társaság keretében nem folytatható. Az ezzel ellentétes társasági szerződés semmis. (3) A közös gazdasági érdekek előmozdítására és az erre irányuló tevékenységek összehangolására létesített társaságok kivételével vagyoni hozzájárulás nélkül csak az vehet részt a társaságban, akinek szakismeretére a társaság céljának megvalósítása érdekében szükség van. (4) A társaság valamelyik tagjának a személyes tevékenység alóli mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ha azonban a társaságnak jogi személy tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.”

¹⁰⁷ Gt. 26. §-a szerint: „Ha a cégbíróság a gazdasági társaság bejegyzését megtagadta, a társasági tevékenységet a jogerős határozat kézhez vétele után meg kell szüntetni. A társasági szerződés megkötésétől a tevékenység megszüntetéséig terjedő időszakban a felek egymás közötti jogviszonyára, - ha ennek feltételei egyébként fennállnak, és a felek másként nem rendelkeznek, - a polgári jogi társaság szabályait kell megfelelően alkalmazni.” Lásd még: Fazekas (...): Magyar társasági jog 53. o.; Barta (...): Speciális társaságok 30. o. és a '97-es Gt. Kommentár (Complex) 25. §-hoz fűzött magyarázatát.

vegyes tartalmú szerződéssel az együttműködés másféle módjában egyezzenek meg. Az építőközösségi szerződéseknél nincsenek ezek a megkötések.¹⁰⁸

Az építőközösség a jogi személyiség nélküli társaság egyik fajtája. Az építőközösségi szerződésben az építőközösség tagjai kötelezettséget vállalnak arra, hogy az épület felépítése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges anyagi eszközöket közös rendelkezésre bocsátják.

Az építőközösség jellemző specifikumai: a tagok vagyonegyesítése, az anyagi eszközök közös rendelkezésre bocsátása és az együttműködés, mint személyes közreműködés az épület felépítése érdekében.

Az építőközösségi szerződés érvényességi kellékeként annak írásba foglalását írja elő a Ptk. (eltérően a polgári jogi társaságtól), valamint meghatározza a minimális, ugyancsak az érvényességét érintő tartalmi kellékeit is: a feleknek a szerződésben kötelezettséget kell vállalniuk arra, hogy tulajdoni viszonyaikat rendezik, a felépített épületre társasház tulajdont hoznak létre, ennek során a szerződésben meghatározott részeket az építőközösség egyes tagjainak, a későbbi társasház-tulajdonosoknak külön tulajdonába, az egyéb épületrészeket pedig a külön tulajdoni hányaduk arányában a tagok közös tulajdonába adják.

Az építőközösségre a polgári jogi társaság Ptk.-beli rendelkezéseit kell alkalmazni egyéb specifikus szabályozás hiányában.

Az építőközösség tagjainak

- pénzben vagy elhasználható dologban nyújtott vagyoni hozzájárulása közös tulajdonukba kerül.¹⁰⁹
- egyéb hozzájárulásuk pedig közös használatukba kerül.

A közös használatba adott vagyoni hozzájárulás felett a tag rendelkezési joga korlátozódik, a többi tag hozzájárulása nélkül át nem ruházható és meg nem terhelhető.

A polgári jogi társaságtól alapjaiban különböző szabályokat is tartalmaz a Ptk., az építőközösség céljára tekintettel: az építőközösségből a tag kizárható, a tag kizárása az építőközösséget nem szünteti meg.

Az építőközösség inkább céljához kötött, kevésbé érvényesül a személyhez kötöttség. Az épület felépítése az elsődleges, ennek megfelelően alakulnak a szabályok. Így az építőközösségből kizárással vagy felmondással megváltó tag helyének betöltésére a törvény az építkezés folyamatos menetét biztosító, azt megkönnyítő rendelkezéseket tartalmaz.

Miután az építőközösségi szerződésben, írásban vállal a közösséget létrehozó tag kötelezettséget arra, hogy az építmény elkészültét követően társasházzá alakulva a közösség tulajdoni viszonyait rendezi, amennyiben a tag később a társasház alapító okiratának aláírását megtagadja, a bíróság az előszerződés alapján létrehozandó szerződésre vonatkozó Ptk. 208. § (3) bekezdés szabálya alapján a szerződést létrehozhatja, és tartalmát megállapíthatja, miután az építőközösségi szerződés egyben szerződéskötési kötelezettségvállalást is jelent a társasház létesítésére.

Az építőközösség – hasonlóan a polgári jogi társasághoz – nem jogi személy. A Ptk. a perindítási jogosultságot nem adja meg közös név alatt lévő építőközösségnek. Ezért, a

¹⁰⁸ Ptk. 578. § A-F-ig; Megállapította: az 1988. évi XXV. tv. 3. §-a, hatályos: 1989. jan. 1-jétől.

¹⁰⁹ A vagyoni hozzájárulás után kamatot érvényesen kikötni az építőközösségi szerződésben nem lehet. A vagyoni hozzájárulás vagy értéke kiadását csak az építőközösség megszűnésekor, illetőleg akkor lehet követelni, ha a tag a társaságtól megváltik.

perbeli jogképesség hiányában, az építőközösség perben félként nem vehet részt (sem felperesi, sem alperesi pozícióban). Ez azt jelenti, hogy az építőközösség tagjainak kell felperesként perben állniuk. Természetesen nincs akadálya, hogy egyik pertársukat hatalmazzák meg képviselőjükkel, és amennyiben az „építőközösséget” perelik, annak tagjait kell személy szerint alperesként megjelölnie a felperesnek.¹¹⁰

8. Az 1993. évi XCII. törvény következményei

Az 1993. évi XCII. törvény módosította a Ptk. 568. § (2)-(3) bekezdését¹¹¹, és ezzel lehetőséget adott a gazdálkodó szervezetek által alakított polgári jogi társaságoknak, hogy üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytathassanak, önálló üzleti elnevezés alatt.¹¹² Ezzel a módosítással lehetővé tette a jogalkotó, hogy az üzletszerű gazdasági tevékenységet nem folytató típus mellett a gazdálkodó szervezetek számára az üzletszerű gazdasági tevékenység lehetősége is megnyíljon. Ezt közjegyzői okiratba foglaláshoz vagy ügyvédi (jogtanácsosi) ellenjegyzéshez kötötte, de a cégjegyzékbe való bejegyzéshez nem kötötte a törvény.

Ebben az időszakban a jogi szabályozás szintjén is megjelentek az ún. nonprofit szervezetek, amelyek korlátozott mértékű gazdasági tevékenységet folytathattak. Mindemellett a polgári jogi társaság is betöltötte azt a funkcióját, amely alapján az üzletszerű gazdasági tevékenység kötelmi jogi alapon való folytatására lehetőséget teremt.¹¹³

9. 1997-es gazdasági társaságokról szóló törvény¹¹⁴ befolyása a pjt. szabályaira

A kódex jellegű gazdasági társaságokról szóló törvény nem zárja ki, hogy a Ptk. mint mögöttes jogforrás szintén érvényesüljön a gazdasági társaságok szabályozásában¹¹⁵. Ez keretjellegű szabályozás, amely csak részben ad rendelkezéseket a jogi személyiségű gazdasági társaságokra. A gazdasági társaságokra vonatkozó tényleges szabályokat a Gt. tartalmazza. Ezzel összhangban a Gt. alapvetően kizárólagos jogforrása az általa szabályozott alapítási, működési stb. kérdéseknek, kizárva más jogszabályt. Mindemellett nem kizárt az,

¹¹⁰ Lásd még: Ptk. Kommentár (Complex) 578/B-F. §-hoz fűzött magyarázatát.

¹¹¹ 568. § (1) *A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak.*

(2) *Gazdálkodó szervezetek polgári jogi társaságot közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására is alapíthatnak, ilyen esetben a társasági szerződést közokiratba vagy ügyvéd (jogtanácsos) által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.*

(3) *A közös gazdasági tevékenységet üzletszerűen folytató polgári jogi társaság a tagjainak vagy a tagok egy részének nevét tartalmazó üzleti elnevezést használhat. Erre az üzleti elnevezésre a bírósági cégnyilvántartásról szóló jogszabálynak a cégek elnevezéséről rendelkező előírásait kell megfelelően alkalmazni.* Hatályos: 1993. XI. 1-jétől.

¹¹² Sárközy megjegyzi, hogy ennek a jelentése a bírói gyakorlatban nem világos. Ezzel azonban 1993-ban a részjogképesség helyreállt. (Sárközy: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség* 7. o.); A szabályozást azért sem tartja jónak, ui. az 1991. évi LXV tv. kiiktatta a Gt.-ből a gmk. és a jogi személyiség felelősségvállalásával működő gmk. (jgmk.) intézményét. Ezért, ahogy a későbbiekben látni fogjuk, a '97-es Gt. ismételten megszüntette a közös név alatt működő, gazdasági tevékenységet folytató polgári jogi társaságot (Sárközy: *A magyar társasági jog Európában* 220. o.).

¹¹³ Barta (...): *Speciális társaságok* 27. o.

¹¹⁴ *A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény ('97-es Gt.) Kommentárja*, Complex CD Jogtár, Budapest, KJK-Kerszöv.

¹¹⁵ Lásd: Ptk. 52-56. §§.

hogy egyes tevékenységi körökre alapított gazdasági társaságokra ne lennének speciális alapítási, működési, illetve szervezeti stb. rendelkezéseket tartalmazó további jogforrások.¹¹⁶

Az anyagi jogi rendelkezéseket eljárásjogi szabályok is kiegészítik a Gt.-ben, a polgári jogi passzusok mellett pedig más jogterületet érintő (pl. munkajogi jellegű) rendelkezések is találhatók, mert az átfogó jellegű szabályozás igénye csak ezek együttes megjelenésével teljesülhet.

A kizárólagosságra törekvés mellett is vannak a gazdasági társaságok alapításának, működésének egyéb olyan vonatkozásai, amelyek értelemszerűen nem a Gt., hanem az adózási, pénzügyi, számviteli, társadalombiztosítási stb. rendelkezéseket tartalmazó más jogszabályok hatálya alá tartoznak.¹¹⁷

A '97-es Gt.¹¹⁸ „Hatályon kívül helyezett rendelkezések” cím alatt a 320. § a) pontjában kimondja a Ptk. több szakaszának hatályon kívül helyezését. Többek között erre a sorsra jutott a Ptk. 568. § (2)-(3) bekezdése is, és a (4) bekezdésből a *„közös gazdasági tevékenységet üzletszerűen nem folytató”* szövegrész.¹¹⁹

Ennek következtében a Gt. hatályba lépésétől kezdődően polgári jogi társaság közös gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására már nem alapítható, illetve nem létesíthető a tagok elnevezésétől különböző önálló üzleti elnevezés alatt sem.

Mindemellett Gt. 306. §-ának (2) bekezdése pedig kimondta¹²⁰, hogy a törvény hatálybalépését követő két éven belül a már működő polgári jogi társaságoknak a társasági szerződését az új rendelkezéseknek megfelelően módosítaniuk kell és ennek következtében az üzletszerű gazdasági tevékenységet be kell fejezniük.¹²¹

Ezáltal pedig a polgári jogi társaságnak megszűnt a lehetősége, hogy üzletszerűen és tartósan gazdasági tevékenységet folytasson, és saját üzleti elnevezést használjon. A jogszabályi változásokkal összhangban a társasági szerződésüket is módosítaniuk kell, és azt az új szabályoknak megfelelően kell átalakítaniuk. A Gt. azonban lehetővé tette – a tagok üzleti érdekeire figyelemmel –, hogy az új helyzet által keletkezett elvárásokat egy átmeneti idő alatt teljesítsék ezek a társaságok. Így társasági szerződési módosításokra 1998. június 16-tól számított két éven belül voltak kötelesek. (Ebből tehát az következik, hogy két évig még a

¹¹⁶ Például az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapír tőzsdéről szóló 1996. évi CXI. törvény, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, a biztosító intézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény vagy a lakástakarékpénztárakról szóló 1996. évi CXIII. törvény stb.

¹¹⁷ '97-es Gt. Kommentár (Complex) 1. §-hoz.

¹¹⁸ A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény ('97-es Gt.).

¹¹⁹ 568. § (1) *A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak.*

(2)-(3) Hatályon kívül helyezte: az 1997. évi CXLIV. tv. 320. § a.), hatálytalan: 1998. VI. 16-tól.

(4) *A társaság valamelyik tagját a személyes tevékenység alól mentesítő megállapodás semmis; ha azonban a társaságnak jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság tagja is van, a szerződés úgy is rendelkezhet, hogy e tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.* [Megállapította az 1993. évi XCII. tv. 36. §-a, hatályos: 1993. XI. 1-jétől, módosította az 1997. évi CXLIV. tv. 320. § a.).]

¹²⁰ Gt. 306. § (2) *„E törvény hatálybalépését megelőzően létrejött polgári jogi társaságok a törvény hatálybalépését követő két éven belül kötelesek társasági szerződésüket az e törvényben meghatározott rendelkezésekhez igazítani.”*

¹²¹ 2001/15. APEH iránymutatás – a polgári jogi társaság jogi minősítése az 1997. évi CXLIV. tv. (új Gt.) módosítását követően. (Igazságügyi Minisztérium Civilisztikai és Gazdasági Kodifikációs főosztály IM/CIV/2000./GAZD/1471 - APEH 1223529859 Adónemek főosztálya; AEÉ 2001/3.).

társasági szerződésükkel összhangban végezheték üzletszerű gazdasági tevékenységet a polgári jogi társaságok). Ezt követően azonban már nem állt fenn ez a lehetőség és legkésőbb 2000. június 16-ig be kellett fejezniük az üzletszerű gazdasági tevékenységet és eddig az időpontig a társasági szerződésüket is módosítaniuk kellett a Ptk. megváltozott szabályai szerint.¹²²

A módosítás egyik célja egy egyértelmű elhatárolás, hogy a polgári jogi társaság ezen jellegében is különbözzön a gazdasági társaságtól, amelynek fogalmi ismérve az üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatása saját cégnév alatt.

A polgári jogi társaság létesítői alanyi körének kérdését a hatályon kívül helyezés nem érintette. Változatlanul bárki, így természetes személy és gazdálkodó szervezet egyaránt tagja lehet a jogalanyisággal nem rendelkező polgári jogi társaságnak.¹²³

A Gt. hatályba lépése előtt vitatható volt, hogy milyen esetben lehetséges polgári jogi társaságot alapítani gazdasági társaság helyett gazdasági tevékenység üzletszerű folytatására. A módosítások eredményeképpen a korábbi jogbizonytalanság megszűnt, a hatályos szabályozás átlátható viszonyokat teremtett. Polgári jogi társaság már csak a közös cél elérését biztosító, gazdasági tevékenységet is igénylő kooperációt valósíthat meg. A társasági szerződéséből egyértelműen megállapíthatónak kell lennie ennek a tevékenységnek. Üzletszerű gazdasági tevékenység általában bizonyos huzamosságot, rendszerességet követel. Ezt a tagok csak külön-külön, gazdasági társaságként vagy egyéni vállalkozóként folytathatnak. A polgári jogi társaság ugyanakkor a tagok közös célját jogosult, illetve köteles előmozdítani. Erre példa egy olyan összefogás, amelyben több cipőgyártó kft., a gazdasági társaságok piacra jutását előmozdító, marketinggel foglalkozó polgári jogi társaságot hoz létre.

Egy másik eset kapcsán is érzékelhető a különbség, amely szerint az egyéni vállalkozó zenészek a gazdasági aktivitásukat (koncertezés, lemezfelvétel) nem egy polgári jogi társaság tagjaként, tehát nem pjt. alapításával fejthetik ki, hanem például egyéni vállalkozóként. Azonban nincs akadálya annak, hogy az egyébként önállóan tevékenykedő egyéni vállalkozó zenészek egy konkrét zenei esemény (koncert) megszervezésére polgári jogi társaságot hozzanak létre.¹²⁴

A Ptk. polgári jogi társaságra vonatkozó rendelkezéseit az 1997. évi CXIV. törvény 320. §-a módosította, a módosított rendelkezések 1998. június 16. napjával hatályosak.¹²⁵

A jogi személyiségű gazdasági társaságokra vonatkozó alapvető szabályokat a Ptk. a jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezések körében foglalkozik,¹²⁶ a

¹²² '97-es Gt. Kommentár (Complex) 306. § 2. bekezdéséhez.

¹²³ Uo., 2001/15. APEH iránymutatás.

¹²⁴ '97-es Gt. Kommentár (Complex) 306. § 2. bekezdéséhez, 2001/15. APEH iránymutatás.

¹²⁵ Ptk. Kommentár (Complex) 52. §-hoz fűzött magyarázat: „A Ptk. a gazdasági társaság fogalmát nem határozza meg, azonban általános rendelkezéseiből is következtethetően a gazdasági társaság üzletszerű gazdasági tevékenység folytatására, a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, önálló jogalanyisággal rendelkező, társas vállalkozási forma, amely esetében a tagok a nyereségből közösen részesednek és a veszteséget is közösen viselik. A Gt. (új) szabályaiban változatlanul a formakényszer elve érvényesül, gazdasági társaság tehát csak a Gt. (új) által előírt formák valamelyikében hozható létre. A társasági formákat tekintve a leglazább személyegyesülés a Ptk.-ban szabályozott polgári jogi társaság. Ezt követi a gazdasági társaságnak minősülő, jogi személyiséggel nem, de önálló jogalanyisággal rendelkező közkereseti és betéti társaság. A más vállalati jellegű társaságok legegyszerűbb formája a közös vállalat. A korlátolt felelősségű társaság a kis taglétszámú, de viszonylag tőkeerős gazdasági vállalkozás jellemző formája. A sort a legbonyolultabb szervezeti forma, a nagy taglétszámú, általában anonim és rendkívül mobil tőkeegyesülés, a részvénytársaság zárja.”

¹²⁶ A Ptk. a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokat felsorolja, definiálja alapvető jellemzőjüket és 恊 hasonlóan a társasházközösség társasági formához – mögöttes szabályként külön törvényre utal.

részletes szabályokat a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvényben találhattuk meg. E szabályrendszer alapján tartalmazza a Ptk. XLVI. fejezetének a jogi személyiség nélküli társaságokról szóló része a polgári jogi társaság és az építőközösség, valamint a társasházközösség mellett a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokra vonatkozó alapvető szabályokat.¹²⁷

A társasági törvény módosította a Ptk. 578/H. §-ának (2) bekezdését és 1998. június 16-i hatállyal mellőzni rendelte meghaladott társasági formára, a gazdasági munkaközösségre vonatkozó korábbi rendelkezéseket.

A társaság megszűnésekor következő „végelszámolás” helyére az „elszámolás” kifejezés került,¹²⁸ ezzel az esetleges kifejezésbeli hasonlóságból eredő félreértéseket eloszlatta a jogalkotó, bár a jogszabály-szöveg nem maradt mentes a „végelszámolás”-tól: „Az ügyintézés és képviselői szabályait a végelszámolás során is alkalmazni kell”¹²⁹. Természetesen a „végelszámolás” alatt itt is elszámolás értendő.

A társaságot legalább két tag társasági szerződése hozza létre, amennyiben gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk és a társaság működésének megindulását biztosító vagyonuk van. A társaság létrejöttéhez a törvény nem kívánja meg a megállapodás írásba foglalását, az szóban, írásban, illetőleg ráutaló magatartással is létrejöhet. Természetesen azonban a társaság működésének biztonsága érdekében célszerű az alapvető szabályokat tartalmazó társasági szerződés írásba foglalása.¹³⁰

A polgári jogi társasági szerződés tárgya a közös cél érdekében való együttműködés. Az együttműködésnek gazdasági tevékenységet is igénylő közös célra kell létrejönnie, a cél elvileg lehet akár gazdasági, akár kulturális jellegű. Amennyiben a társaság célja az azt létrehozó felek közös gazdasági érdekeinek előmozdítása, illetőleg gazdasági tevékenységük összehangolása, a törvény megengedő rendelkezése folytán, az ilyen társaság vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozható.

A vagyoni hozzájárulás mellett kiemelkedő fontosságú a polgári jogi társaságban a tagok személyes közreműködése, ezért főszabályként a törvény kimondja, hogy a társaság valamelyik tagjának személyes tevékenység alól való mentesítése a szerződést semmissé teszi. Ez a szabály értelemszerűen nem alkalmazható akkor, ha a polgári jogi társaságnak jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság a tagja. Kizárólag ezeket mentesítheti a társasági szerződés a személyes közreműködés alól, ez esetben azonban a társasági szerződésnek tartalmaznia kell, hogy ez a tag csak vagyoni hozzájárulásra köteles.

578/H. § (1) „Jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok: a közkereseti társaság és a betéti társaság. (2) A közkereseti társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a társaság tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy korlátlan és egyetemleges felelősségük mellett közös gazdasági tevékenységet folytatnak és az ehhez szükséges vagyont a társaság rendelkezésére bocsátják. A gazdasági munkaközösség olyan közkereseti társaság, amely kizárólag természetes személyekből áll. (3) A betéti társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a társaság tagjai közös gazdasági tevékenység folytatására vállalnak kötelezettséget oly módon, hogy legalább egy tag (beltag) felelőssége korlátlan és a többi beltaggal egyetemleges a társaság kötelezettségeiért, míg legalább egy másik tag (kültag) felelőssége vagyoni betéte mértékében korlátozott. (4) A jogi személyiség nélküli gazdasági társaságra vonatkozó részletes szabályokat külön törvény állapítja meg.”

Lásd még: Szikora Veronika: *Az egyes jogi személyek létjogosultsága a Polgári Törvénykönyvben*, in: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis I.* (2001) 37-52. o.

¹²⁷ Ptk. Kommentár (Complex) 578/H. §-hoz.

¹²⁸ Ptk. 578/A. § (1): Az első mondat szövegét megállapította az 1997. évi CXLIV. tv. 325. § (1), hatályos 1998. június 16-tól.

¹²⁹ Lásd a Ptk. 578/A. § (1) második mondatát.

¹³⁰ Ptk. Kommentár (Complex) 568. §-hoz.

A tagsági viszonyból folyó személyes közreműködésért díjazást érvényesen a törvény tiltó rendelkezése folytán kikötni nem lehet.

A polgári jogi társaság határozatlan időre vagy határozott időre, illetőleg egy meghatározott célra hozható létre. A határozott időre, illetőleg a cél elérésére kötött társaság automatikusan megszűnik a határidő lejártával, illetőleg a cél megvalósulásával.¹³¹

Zárszó

A polgári jogi társaság szabályozásának bemutatásánál nélkülözhetetlen annak társasági jogi hátterébe ágyazva megtenni, hiszen a változások mikéntjét csak ennek ismeretében érthetjük meg.

A polgári jogi társaság jelen van a Polgári Törvénykönyvünkben, annak megalkotása óta, azonban szabályanyagát többször módosították. Azt feltételezhetjük, hogy ezek a próbálkozások arra voltak hivatottak, hogy megtalálják a polgári jogi társaság helyét az elméletben és a gyakorlatban. A polgári jogi társaság szabályozását közvetetten szintén érintette a gazdasági társaságokról szóló törvény, de a változás nem olyan kardinális, hogy ez a gazdasági – társadalmi életben betöltött szerepét számottevően befolyásolta volna.

A témaválasztás aktualitását indokolja, hogy a Polgári Törvénykönyvünk újrakodifikálásakor a személyegyesítő társaságok is előtérbe kerültek. A polgári jogi társaság társasági jogrendszerben elfoglalt helye vitatott, hazánkban nem érvényesül az alapjogintézményi jellege, szemben például a német-osztrák társasági joggal, ahol a polgári jogi társaságot nemcsak a társasági jog szerves részének, hanem minden társasági forma alapjának tekintik. Amíg az osztrák és német jogtudomány ehhez méltó, bőséges szakirodalmat tár elénk, addig Magyarországon csak néhány írás foglalkozik a témával, ezek is inkább a gyakorlati oldaláról közelítik meg a társasági jog ezen szegmensét. A magyar jogirodalomban alig találkozunk a személyegyesítő társaságokról szóló publikációkkal, eltekintve a kereskedelmi személyegyesítő társaságokat – a betéti társaságot és a közkereseti társaságot – taglalóktól. Ezzel ez a munka egy kevésbé feltárt terület felkutatására tesz kísérletet.

A leíró bemutatáson túl felhívjuk a figyelmet arra, hogy a társasági jog nem redukálható a gazdasági társaságok jogára. Manapság különösen megnövekedett ennek a jelentősége, amikor az üzletszerű gazdaság mellett egyre erőteljesebben jelenik meg a ún. nonprofit társasági jog.

Bár a magyar polgári jogi társaságok számáról pontos statisztikai adatok – a jogintézmény jellegéből eredően – nem állnak rendelkezésünkre, ennek ellenére nyilvánvaló, hogy a német-osztrák polgári jogi társaságok száma nagyságrendekkel magasabb a magyar polgári jogi társaságokénál.

A polgári jogi társaság Magyarországon betöltött szerény szerepének ténye alapot adhat arra, hogy elemezzük a problémát: miért csekély jelentőségű hazánk gazdasági életében az a polgári jogi társaság, amely a szomszédos Ausztriában (és más nyugat-európai országban is) jól bevált és a gyakorlatban alkalmazott forma.¹³²

¹³¹ Uo.

¹³² A német és osztrák polgári jogi társaságok magyar nyelvű feldolgozását lásd pl.: Antal: *A polgári jogi társaság alapkérdései a német és a magyar jogban* 93-98. o., Szilágyi: *A polgári jogi társaság...* 119-177. o., Szikora Veronika: *A polgári jogi társaság jelentősége a magyar és az osztrák jogban*, *Gazdaság és Jog* 2004/7-8. 25-35. o., Szikora Veronika: *Társaságok a német jogban (különös tekintettel a személyegyesítő társaságok rendszerbeli helyére)*, Collega, 2003. március, 32-34. o., Szikora Veronika: *A német személyegyesítő társaságok jellemzői és elhatárolásuk más társasági formáktól*, In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XXIII/2.*, Miskolc, Miskolc University Press (2005) 535-560. o., Szikora Veronika: *A társasági jogviszonyok szabályozása a német polgári jogi társaságban*, *Debreceni Jogi Műhely* 2004/1, www.jogimuhely.hu, 1-20. o.

Fontosnak tartjuk, hogy a „magyar jelenség” leírását a XX. század elejétől, a magyar magánjogi kodifikációs kísérletek kezdetéig vezessük vissza. Egyrészt ez az az időszak, amikor erőteljes német – osztrák hatás alatt állt jogunk, másrészt a napjainkban folyó rekodifikációnak is tanulsággal szolgálhatnak a korabeli jogászok gondolatai, amelyek napjainkban is megállják helyüket. Meglepő, de a száz évvel ezelőtt élt elődeink is hasonló elvi kérdésekkel harcoltak, a pro és kontra érvek ütköztetése kísértetiesen emlékeztet a mai „pengeváltásokra”. A magánjogi társaságok jelentőségére már akkor felhívták a figyelmünket, ami ma is érvényes, hiszen a forgalom igényeit a kereskedelmi társaságok nem tudják maradéktalanul kielégíteni, tehát a magánjogi társaságok hégzagpótló szerepet is betöltenek.

Kérdések fogalmazódnak meg bennünk, amelyekre keressük a választ: Van-e kimutatás az országban működő polgári jogi társaságokról? Egyáltalán lehetséges-e, akár csak hozzávetőlegesen is, a számuk meghatározása? Van-e jelentősége a polgári jogi társaságnak mint társasági formának?